

HEMBYGDEN

Medlemsblad för
Upplands Väsby Hembygdsförening

Nr 2 Maj 2011
Årgång 40

Innehållsförteckning

Ordföranden har ordet.....	3
Program maj-sept.....	4
Hedlunds historier.....	6
Ur Siléns praktiska bibliotek.....	7
Så blev jag väsbybo.....	8
Sjung svenska folk.....	9
En annorlunda hemfärd.....	10
Backspegel.....	11
Undersökningen av Runsa borg 2010.....	12
Sellbergs på Nedre Runby.....	14
Ett fiskafänge.....	15
Minns du Väsby?-Lovisedal.....	16
Här gick dansen.....	18
Om Almqvist och nyponrosor.....	24
Väsbyhem och Byggnadsnämnden vill riva Odensgården.....	25
Svar på detaljplaneförslaget för Eds allé.....	27
Se men inte röra.....	28
Rapport från Trädgårdsinventering /POM.....	29
Labyrinten på åsen, trefaldighetskällan och Sju riddares träsk.....	32
Korsord 2-2011.....	34

Där inget annat anges har fotona tagits av Inga Lisa Gustafsson.

www.upplandsvasbyhembygdsforening.se

För innehållet i artiklarna svarar respektive författare.

Ansvarig utgivare: Inga Engdahl • Layout: Tryckpunkten (e-post: tryck.en@telia.com).

Tryck: Trycksmedjan AB. Tryckt med miljövänlig färg och miljövänligt papper i 700 ex.

Ordföranden har ordet

Nu är det vår igen

och årsmötet genomfört, några nya/nygamla ansikten har tillkommit i den inre kretsen av engagerade medlemmar i Hembygdsföreningen. Presentation av dem i nästa nummer av denna tidning.

På årsmötet fattades beslut om att årsavgiften även nästa år, 2012, skall vara oförändrad, 125 kronor per medlem.

Någon blivande medlem har frågat mig vad man får för den summan.

Lätt svarat säger jag; fyra nummer av en välmatad medlemstidning i brevlådan, gratis föreläsningar och evenemang, ett sommarcafé med humana priser på fika och hembakt bröd med mera vad vi tänkt oss genomföra under det närmaste året.

Verksamhetsplanen för 2011 antogs av årsmötet och här kommer ett litet axplock:

På Hembygdsgården, som ägs av kommunen och nyttjas av Hembygdsföreningen, finns alltid småreparationer, målning och annat att genomföra. I år kommer vi att rödfärga visthusboden och dasset.

Magasinet skall få ståta med sin första utställning med vernissage 14 maj. Kom gärna på ett besök då. Vi visar Inga-Lisa Gustafssons affischer för våra publika program från början av 2000-talet till dags dato. Riktiga konstverk i all sin enkelhet.

Loppisboden i Mjölkkammaren är öppna alla onsdagar och söndagar i samband med vårt sommarcafé och vid andra evenemang på gården.

Ett annat viktigt uppdrag för Hembygdsföreningen är att bevaka och slå vakt om bygdens kulturarv i alla dess former. Under 2010 lämnade vi

elva remissvar på olika byggprojekt i kommunen. I flera fall har vi samarbetat med Naturskyddsföreningen och Friluftsförbundet, föreningar som liksom vi värnar om kultur och natur.

Vi kommer att aktualisera behovet av en kommunantikvarie för utarbetandet av en ny kulturmiljöplan.

Vi bjuder in skolklasser till guidade besök på gården och inte bara skolklasser, andra hembygdsföreningar kommer också på besök.

Något som har ökat under de senaste åren är förfrågningar om gamla foton, handlingar mm som man vill använda i släktforskning och dokumentationer för att få veta något om det tidigare Väsby. Vårt arkiv är attraktivt för både amatörforskare och proffs.

Det ser vi mycket positivt på, det vittnar om att nutidsmänniskan inte vill vara historielös.

Hur skall vi då bli fler än de ca 500 medlemmar vi är idag?

Genom att synas med vettiga åsikter i kommunala remissammanhang, att genomföra attraktiva program, utge vår tidning med intressanta artiklar om stort och smått, vara aktuella på vår Hemsida, generösa med öppettider på Hembygdsgården och visa oss i alla möjliga sammanhang där kultur och kunskap om bygden står i fokus.

Välkomna till oss!

Kjerstin Björkman
ordförande

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

Cykeltur
söndag 15 maj

Gamla Uppsalavägen/Stockholmsvägen
genom Upplands Väsby till Rotebro

Samling vid Gamla Apoteket kl 11
För information, ring
Klas Lundkvist, tfn 08-590 936 81 eller
Vanja Edwinston 0762-210 004
Ta med matsäck. Ingen föränmälan

Samarr. med Cykelfrämjandet

Hembygdsgården: Hagavägen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

Carl Jonas Love Almqvist
och hans hembygd

Lördag 28 maj 11-15

Bussrundtur till olika Almqvistmiljöer
runt om i Upplands Väsby

Anmälan till Vanja Edwinston
tfn 0762-210 004

Samarr. med ABF Seniorakademien och Bibliotekets Vänner

Hembygdsgården: Hagavägen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

Växtmarknad
på tunet vid hembygdsgården

Söndag 29 maj
kl 11.00 -15.30

Sommarcaféet öppnar!
Se sommarens utställning.
Fynda i mjölkammaren
MUSIKUNDERHÅLLNING
med Benny Johans Kapell

Hembygdsgården: Hagavägen2/Pukslagargatan

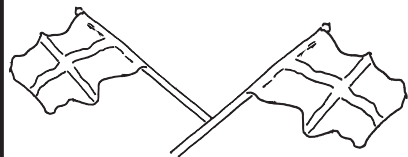
VÅRSTÄDNING
på Hembygdsgården
Vi städar ute och inne

Lördagen den 14 maj
kl 10-13
Lunch serveras

Utställning i magasinet
Cykelfrämjandets miljötramp
har sin första kontrollstation
vid Hembygdsgården

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

Traditionellt nationaldagsfirande

vid

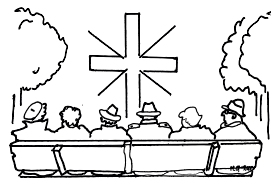
Hembygdsgården

Måndag den 6 juni

Se vidare lokalpressens annonser

Hembygdsgården: Hagvågen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

EKUMENISK

FRILUFTSGUDSTJÄNST vid Hembygdsgården

Söndagen den 19 juni

kl 12.00

Gemensamt kyrkkaffé och sommarcafé
kl 13-15 på tunet

VÄLKOMNA !

Samarr. med församlingarna i Upplands Väsby

Hembygdsgården: Hagvågen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

KULTURVANDRING vid Eds Kyrka

Lördag 13 augusti

Kjerstin Björkman och representant
för kyrkan berättar kyrkans historia.

Samling kl 11 vid Eds Kyrka.
Ta med matsäck

Anmälan till Kjerstin Björkman tfn 08-590 320 82

Hembygdsgården: Hagvågen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

HEMBYGDSGÅRDENS DAG Söndag 21 augusti

kl 13 - 16

Hus och bodar öppna

MUSIKUNDERHÅLLNING
med Benny Johans kapell

VÄLKOMNA !

Sista sommarcaféet

Hembygdsgården: Hagvågen2/Pukslagargatan

Lennart Hedlund, född och uppvuxen i Upplands Väsby, har lovat ge Hembygden några glimtar av sina barn- och ungdomsminnen. Här kommer den trettioåttonde av

Hedlunds historier

Föreningsliv

Att vara föreningsmänniska är något som nästan har förföljt mig. Inte för att vara pappersmedlem utan att vara aktiv sådan, vara med i diskussioner, delta i arbetet och att säga sin mening. Kanske det har varit anledningen till att jag har fått olika uppdrag, som medlemmarna har ansett att jag skulle klara av.

På det viset blev jag ordförande i så skilda föreningar som SSU och VIK. I samband med det sista var jag också lagledare för juniorlaget i fotboll, vilket gjorde att jag kände mig vara i deras ålder, alltså cirka 17 år i stället för de 30, som jag hade uppnått. Inte nog med att de var mycket duktiga fotbollsspelare, deras humor och humör smittade av sig på mig och det blev ett par glädjerika år, som avslutades med att de tog hem seriesegern.

När jag hade skrivit detta har jag just läst i tidningen Mitt i Väsby att VIK blir av med miljonbelopp beroende på att de åkte ur superettan. På min tid fick vi ett årligt kommunalt bidrag på 3.000,-, som skulle räcka till det mesta. Vi hade då följande fotbollslag: A-lag, B-lag och juniorlag + friidrott. Skötsel av planen föll på oss och det innebar klippning av fotbollsplanen (med vanlig trädgårdsklippare), spolning av densamma då bandysäsongen började. För ytterligare inkomster fick vi ordna tillställningar i Parken, som vi oftast fick disponera gratis genom Artur Alfredsson och Gunnar Lindqvist, som var de bestämmande där.

I SSU var vi inte så politiskt drivna, det var mer en klubb för gemenskapens skull. Vi samlades

i gamla Folkets Hus i stället för i väntsalen på järnvägsstationen, där dåvarande stinsen Bill gjorde sina raider och motade ut alla, som var där för värmens skull. När jag trädde till var vi 30-talet medlemmar och när jag avgick hade vi blivit 85 medlemmar.

Beträffande stinsen Bill, så har han fått ge namn åt Bills Backe, som leder upp från stationen till Runby.

Det hände ibland att vi hade något politiskt arrangemang med diskussioner, bl.a. med SKU som politiska motståndare, men jag måste medge att där var vi underlägsna, vilket vi också var medvetna om, så vi hade i god tid garderat oss med hjälp från förbundet.

Nästa anhalt blev Hembygdsföreningen, där jag blev kassör med Gösta Karlsson som ordförande. Eftersom jag alltid har varit stolt över att kunna kalla mig urinnevånare i Väsby, tog jag gärna på mig uppdraget.

I mitt fall innebär det att vara urinnevånare, att jag föddes 1923 i Gamla Marieborg, en gammal arbetarbarack ägd av Optimus, där 6 familjer hyrde av Optimus och där alla, som stod för kontraktet, arbetade. Jag har aldrig tänkt att flytta härifrån, trots att jag nästan hela tiden arbetat i stan. Det har i stället blivit pendling i c:a 45 år.

Under årens lopp har jag tagit en del bilder av gamla Väsby, dock inte så många som jag borde ha tagit, men det finns en del diabilder, som jag gärna visar och kommenterar, om intresse finns hos någon eller några föreningar.

Ur Siléns praktiska bibliotek

I serien "Siléns praktiska bibliotek" utgavs 1909 en samling "Huskurer", d.v.s. "lättfattliga anvisningar gifna af läkare, huru man bör förfara vid lindrigare sjukdomsfall samt i svårare fall, till dess läkare hinner anlända."

Hembygden kommer att fortsättningsvis återge vissa av dessa huskurer och allmänna råd i förvisning om att det är nyttigt läsning för envar.

Slaganfall.

Lägg den sjuke försiktigt i vågrätt ställning. Isblåsa på hufvudet, om ansiktet är rödt och varmt, men om det är blekt och kallt, får is icke användas. Aflägsna försiktigt slem ur munhålan. Allt öfrigt bör öfverlämnas åt läkaren. Dock kan man om andningen blir mödosam, gifva ett hett fotbad med 5 matskedar mald senap i 10 liter vatten samt lägga senapsdukar å lemmarna eller hålla dem varma genom att vidlägga flaskor eller krus med varmt vatten i. För öfrigt lämnas den sjuke i fullständigt lugn.

En person, som haft ett slaganfall, kan lefva länge än, om han iakttager nödig försiktighet.

Smittosamma sjukdomar.

När en sådan sjukdom utbrutit på en ort - och allmänheten är nu tämligen på det klara med, hvilka sjukdomar äro smittoförande eller icke - böra de friska afhålla sig från all beröring icke blott med den sjuke själf, utan ock med allt, som är eller varit i beröring med honom, såsom gång- och sängkläder, klosetter, stickbäcken, klistirsprutor, skölkannor o.s.v. Detta gäller äfven lång tid efter det en person affidit i en smittosam sjukdom, ty många smittoämnen äro oerhördt lång- och segliffvade.

Om den smittosamma sjukdomen är förenad med diarre, såsom kolera och rödsot, för man en

sådan diet och sköter sig i öfrigt så, att magen icke kommer i olag, ty om så sker, är man mer mottaglig än annars för smittan. I andra fall är det af synnerlig vikt, att man genom lämplig klädsel, med ylle närmast kroppen o.s.v., skyddar sig mot förkylningar.

Den sjukas omgifning åligger plikten att göra allt i dess förmåga att hindra smittans spridande. Utom att den sjuke hålles strängt isolerad, har man därför att iakttaga den noggrannaste renlighet, samt genom desinficering, uppbränning, nedgräfnig i jorden på afsides, långt från brunnar och nedanför dem belägna ställen döda eller oskadliggöra allt som härrör från den sjuke och som kan tänkas medföra smitta. Framför allt gäller detta om uttömningarna i diarrejsjukdomar och om upphostningarna i bröstsjukdomar samt om sängoch gångkläder samt alla andra föremål i sjukrummet, äfven golf och väggar, i alla smittosamma sjukdomar.

Att utan föregående desinficering afyttra en i smittosam sjukdom affiden persons gångkläder och annat, som han begagnat tiden före och efter insjuknandet eller som befunnit sig i sjukrummet under sjukdomen, är antingen en i hög grad klandervärd tanklöshet eller ett afskyvärdt brott.

Se ock hvad som i vår lilla skrift säges för hvar och en af de särskilda smittosamma sjukdomarna. Snufva.

Den vanliga arten däraf går oftast öfver af sig själf efter några dagars förlopp. Om man har benägenhet för att vid hvarje än så lindrig förkylning få snufva, bör man härda näsans slemhinna genom att taga näsdusch. Enklaste sättet härför är, att man hvarje morgon uppdrager i näsan icke för kallt vatten till sådan mängd, att det rinner ut genom munnen.

Så blev jag väsbybo

Jag växte upp i en av Stockholms västra förorter, Ålsten, och när det var dags att flytta hemifrån konstaterade jag ganska snart, att ekonomin inte räckte till en bostad i samma region. Priserna på bostadsrätter var skyhöga, och även för att överläta hyreskontrakt vill man ha skamlösa summor för att man topprenoverat på egen hand. Efter att ha tittat runt på några bostadsrätter i norrort, fastnade jag slutligen för en lägenhet Centralvägen, numera Herrgårdsvägen, i Upplands Väsby. Området var fint, med en hel del vackra träd i omgivningen, och närmaste granne var en pampig, vacker gammal byggnad, Vilunda herrgård. Först långt senare blev jag medveten om att Vilunda varit ett riktigt storgods med anor från 1400-talet. Om detta kan man läsa i ”En bok om Upplands Väsby” av Alf Nordström och Johan Curman. Författarna tycker till och med att Vilunda var så betydande, att centralorten borde ha fått detta namn – Väsby finns det alldeles för många. Där står också bland annat att den nuvarande byggnaden uppfördes av en Michael Trafvenfelt, troligen 1784 att döma av en gjutjärnsplatta i köket. Tyvärr har man gjort en envånings tillbyggnad vid östra gaveln, vilket

– enligt mitt förmenande – skämmer lite grann. Tillbyggnaden är visserligen någotsånär stilenlig, men symmetrin har gått förlorad.

Så började jag, som nybliven pensionär, att botanisera i en släktforskning som min farfars bror utfört i slutet av 1950-talet. Ett digert maskinskrivet material, som inscannat och redigerat omfattar 85 A4-sidor. Och minsann, dyker inte Michael Trafvenfelt upp där! Det visar sig att han är min farfars mormors farmors bror. Inte precis ”rakt nedstigande led”, som man brukar säga, men det känns ändå lite roligt. Rena tillfälligheter har givit mig en ”anknytning” till den fina herrgården, som under 9 år var min närmaste granne. Idag hyser byggnaden Musikskolan, och jag hoppas någon gång få tillfälle att se hur den ser ut invändigt.

Idag bor jag i Väsbykogen och trivs fortfarande utmärkt i Väsby. Den plats där man växte upp förblir väldigt länge ens ”rötter”, men återvänder jag efter 40 år till Ålsten, så är jag en främling. ”Lyckliga gatan finns inte mer”, så mycket är förändrat. Väsby har blivit min verkliga hembygd.

Harald Akselsson

Ska du städa i skåp och lådor?

Om så är fallet och du hittar sån´t du inte längre vill ha, tänk då gärna på vår ”Mjölkkammare” där vi säljer begagnade ting. Vi tar alltså gärna emot prydnadsföremål, husgeråd och porslin, och särskilt glada blir vi över äldre textilier. Hela vinsten från försäljningen går direkt in i föreningens kassa och du bidrar därmed aktivt till föreningens verksamhet.

Hör av dig till Barbro Kvist på telefon 590 917 21 så hämtar jag sakerna eller ta med det du vill skänka till något av våra arrangemang.

Vi tackar på förhand!”

Sjung svenska folk

De som i likhet med mig gick i skolan på 1940-50-talet minns säkert de sångböcker som användes då; den orangefärgade, som var lik läseboken och den mörkröda, med en spretig fura och några grantoppar på framsidan, "Sjung svenska folk." Den orangefärgade sångboken hade ett lättare anslag, där fanns "När lillan kom till jorden" och "Nisse tänkte sjöman bli, resa till Jamaica", sådant som man med lätthet lärde sig, men i den andra fanns allvaret. Där fanns nämligen förutom "Opp amaryllis" och "Storstugans marsch" även stamsångerna. Stamsångerna var sånger, "föreskrivna till allmänt inlärande i skolorna jämlikt Kung. Maj:ts beslut" av olika datum (beroende på upplaga) med början 1943.

I 1950 års upplaga av "Sjung svenska folk" var stamsångerna 17 stycken. Inledningen var "Du gamla du fria" och "Kungssången", sedan följde de övriga nordiska ländernas nationalsånger, Stenhammars "Sverige" och "Sveriges flagga". Stamsångerna avslutades med "Nu tändas tusen juleljus" av Emmy Köhler, en väsbybo.

Förutom stamsångerna tror jag att varje lärare med hembygdskänsla lät barnen lära sig den sång som representerade landskapet man bodde i. Olof Thunman har skrivit texten och Oscar Solén har gjort melodin till

Upplandssången

Här ligger landet, landet med ära,
Sagornas, minnenas, löftenas trakt.
Hembygd, din fana glada vi bära,
Fladdre hon högt emot skyarnas jakt!
Sjung den som kan det: Här ligger landet,
Uppland, vår hembygd, med skördar och järn!
Sjung den som kan det: Här ligger landet,
Uppland, vår hembygd, med skördar och järn!

Här just om våren lärkorna sjunga,
Så som på jorden man aldrig det hör,

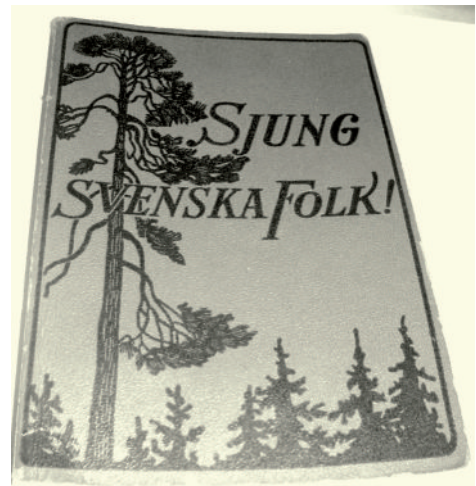
Nedan kring slätten skogarna gunga,
Väckta till jubel av vindarnas kör.
Sjung etc.

Här just mot hösten tegarna bära
Gyllene vete och gungande råg,
Medan den bleka höstmånens skära
Lysar de flyktande svanornas tåg.
Sjung etc.

Var vi än vandra långt bort i världen,
Vart vi än stäva på levnadens ström,
Styr dock vår tanke jublande färden
Hit till vår hembygd i längtan och dröm.
Sjung etc.

Ja, sjung den som kan det! Idag är det väl inte alltför många som kan någon landskapssång och fler lär det inte bli. Men kanske var det inte helt fel att lära sig att hembygd betyder något för oss alla.

Inga Lisa Gustafsson

Möte med en ordförande (Sven Odenrick, hembygdsföreningens förste ordförande 1954-67)

En annorlunda hemfärd

Vid ett tillfälle berättade Sven Odenrick om en sällsam upplevelse han haft i samband med sin utövning av snickaryrket:

- Det hände sig, att jag varit ute i Roslagen och hjälpt en god vän som bett mig spika ihop en ny trätrappa på hans fritidshus.

Sent i den mörka höstkvällen var jag på hemväg i min bil med mina snickarverktyg i en låda i bilens baksäte som enda resällskap. Den sista milen tog jag mig fram på Stockholm-Uppsalavägen och befann mig i Norrviken, när jag plötsligt blev stoppad av polisen som upprättat en spärr. Man gjorde tydligen en razzia för att kontrollera de fordon och förare som var ute på vägarna i den sena timmen.

En poliskonstapel tittade in i min bil. Han såg noga på mig, där jag satt i min svarta ytterrock och svart slokhatt i skenet från hans ficklampa. Därefter lyste han in mot bilens baksäte och upptäckte lådan med alla mina verktyg, bl.a. borr, sågar, hammare, stämjärn och ett bräckjärn, en s.k. ”kofot.”

Den gode polismannen reagerade påtagligt, när han fick syn på mina verktyg som ju överensstämde väl med den verktygsarsenal som brukar

användas i inbrottsammanhang.

Min dunkla klädsel i kombination med den fullproppade verktygslådan gav förmodligen en impuls till misstanke hos polisen, att man här råkat på en något skum figur som förmodligen var på väg i den svarta natten för att utföra en missgärning, s.k. ”stöt”, på brottets bana.

Man bad att få se mitt körkort och därefter ombads jag vänligt, men bestämt att med min bil följa efter en polisbil fram till Norrvikens polisstation som låg alldeles i grannskapet, utmed landsvägen.

När jag kom in på polisstationen så bjöd man mig sitta ner och så vidtog ett första förhör med mig, den misstänkte:

”Vad heter ni?” löd den första frågan.

”Sven Odenrick”, sa´ jag.

”Vad har ni för hemmaadress?”

”Njursta, Upplands Väsby”, löd mitt svar.

”Yrke?”

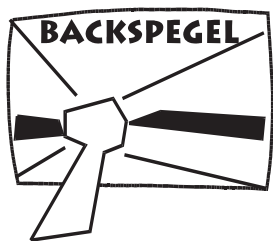
”Komminister i Eds församling, på hemväg från ett snickeriuppdrag åt en god vän i Roslagen”, sa´ jag.

Då gick det plötsligt upp för förhørsledaren att man tagit in prästen i grannförsamlingen till förhör, förmodligen på grund av vederbörandes textila exteriör och medhavda verktygslåda. – Han blev påtagligt förlägen över sitt misstag och framförde generad en lam ursäkt.

”Då hade jag roligt, må du tro,” sade Sven och log pillemariskt.

Sedan skildes jag i all vänskaplighet från lagens väktare. De trodde väl att de fått en yrkesbroder till den beryktade stortjuven ”Fältspats-Johan” i sina garn, men fångsten visade sig ju bara vara en gammal präst, så de fick väl trösta sig med det gamla talesättet: ”Om natten är alla katter grå,” slutade Sven sin färdbeskrivning.

Lars E Jansson

Filmförevisning i ladugården

Som första programpunkt för året visades filmen "Bollstanäs förr och nu" den 23 januari i ladugården. Ursprunget till filmen är en amatörtagning, gjord av trädgårdsmästare Rune Gustafsson och hans hustru Margareta i slutet av 1960-talet. Filmen har sedan byggts på med nutida fotoinslag av Anders Westling och var ett samarbete mellan Fresta församling och Hembygdsföreningen 2006.

Publikbild från filmvisningen

Trots strålände vinterväder hade ett fyrtiotal personer samlats för att se filmen. Krångel med bild och ljud gjorde att man fick ta kaffepaus litet tidigare än beräknat. Efter kaffet, som föreningen bjöd på, kunde allting genomföras och som avslutning visades filmen "Bara Messingen", där Erik Häll berättar om sitt yrkesliv vid Svenska Metallverken.

Inga Lisa Gustafsson

Slutlopp bland böcker

Februari månads bokloppis i ladugården var som vanligt ett trevligt arrangemang. Tyvärr kommer det inte åter, eftersom tillgången på begagnade böcker är god och de har blivit svårare att sälja. Denna sista gång fanns böcker för alla smaker precis som tidigare: romaner, deckare, poesi,

Bland de sista böckerna

hobby- och facklitteratur, barnböcker och mycket annat. Vinsten på försäljningen blev naturligtvis blygsam, eftersom böckerna denna sista gång realiserades för fem kronor styck. De flesta besökarna passade på att ta sig en paus med kaffe och nybakt semla mellan varven runt boklådorna i gemytligt samspråk med andra bokköpare.

Bokloppisen upphör, men sommarläsning kommer att finnas till salu i mjölkammaren under cafédagarna i sommar. Vi tar tacksamt emot böcker och annat ni vill skänka till den verksamheten.

Inga Lisa Gustafsson

Årsmöte 2011

Upplands Väsby Hembygdsförening höll sitt 58:e årsmöte i ladugården den 19 mars. Mötet var välbesökt. Det inleddes med att ordförande Kjerstin Björkman tände ett ljus för de medlemmar som gått bort under året, ett ljus som fick brinna under hela den tid som mötet varade.

Leif Berglund engagerad mötesordförande

Till mötesordförande valdes Leif Berglund, som svingade klubban med sedvanlig ackuratess. Kassör Inger Nyström redogjorde lättfattligt för föreningens ekonomiska förhållanden och Leif Berglund ledde de församlade genom övriga frågor. Ordföranden omvaldes. Viss diskussion uppstod vid val av styrelseledamöter, där det uppstod en vakans som man inte lyckats fylla. Årsmötet utsåg också en delvis ny valberedning. Namn på styrelseledamöter och valberedning återfinns på Hembygdens sista sida.

Årsavgiften, 125 kr, utgår oförändrad.

Avslutningsvis utdelades blommor och presenter till avgående medlemmar i styrelse och valberedning.

Till kaffet underhöll Carl Håkan Essmar med cittraspel och sånger av Carl Michael Bellman, avslutat med Fredmans epistel nr 82.

Inga Lisa Gustafsson

Stockholms läns hembygdsförbunds årsmöte.

Hembygdsföreningen inbjöds att delta med sex personer vid årsmötet som denna gång hölls i Hässelby.

Vi fick se en intressant film om Hässelbys gamla trädgårdar, med tungt arbete och skickliga trädgårdsmästare.

Sedvanliga årsmötesförhandlingar vidtog och nämnas bör att förbundet inte höjde avgiften som hembygdsföreningarna betalar till förbundet.

Efter lunch blev vi skjutsade i bussar till 3 olika utflyktsmål. Vi valde Kyrkhamn och på vägen dit guidades vi till ett par intressanta platser med historisk anknypning och även till en golfbana som var miljövänlig och energineutral.

Barbro Fredriksson

Undersökningen av Runsa borg 2010

Inledning

Under perioden 3e maj till 4e juni 2010 genomfördes undersökningar av det stora *hallhuset*, *terrass I*, delar av hantverksområdet, *terrass II* samt en mindre del av *terrass III*. Närmare hälften eller ca 200 m² av det 30 meter långa och nio meter breda hallhuset torvades av med hjälp av en mindre grävmaskin. Närmare 150 m² av schaktet undersöktes mer eller mindre fullständigt. Delar av hallhusets södra del undersöktes redan 1992 i två schakt med en sammanlagd yta av 36 m². Hösten 2009 genomfördes en mindre provundersökning på ett par ytor inne i borgen, bl.a. inom terrass II. Med resultaten härifrån som utgångspunkt, undersöktes ca 40 m² inom terrass II fullständigt ned till berggrunden. Inom delar av Runsas centrala och framför allt norra och nordöstra del, finns ett större område utan spår av terrasser eller andra strukturer men, med enstaka partier med berg i dagen. För att få klarhet i det här områdets beskaffenhet och karaktär, under-

söktes sammanlagt femton meterstora provgropar. Ytterligare två provgropar av samma storlek undersöktes i en mindre terrass (terrass III), som delvis ligger parallell med hallhuset. De flesta av schakten och provgroparna undersöktes till botten.

Slutsatser och sammanfattning av resultaten 2010

Undersökningarna under 2010 har, inte minst genom sitt fyndmaterial, i alla avseenden styrkt bilden av Runsa som en bosättning för en elit under folkvandringstid. Fynd av romerskt glas och vapendetaljer anger detta tydligt, vilket även spåren av hantverk som textil, järnsmide och bronsgjutning gör, som sammantaget åskådliggör en bebyggelse med en högt driven specialisering. Det omfattande djurbensmaterialet uppvisar elitens möjlighet att tillägna sig ett stort överskott från omlandet, för något som kan liknas vid en lyxkonsumtion. Vi vet som sagt ännu inte tidpunkten för *när* man började anlägga Runsa borg. Utifrån de daterbara fynden,

tycks den tid som Runsa användes som en befäst höjdbosättning mycket kort, närmare 100 år, från ca 450 till 550 e. Kr., en tid som rymmer fyra till fem generationer av en befolkning på platsen.

Resultaten visar även, vilket knappast kan sägas vara en överraskning, att vi måste räkna med en funktionsuppdelning inom borgen vad gäller olika verksamheter och deras skiftande betydelser. Hallen var ägnad åt ett representativt boende och fester och de olika områdena för en rad hantverk (som vi ännu inte lokaliserat helt och fullt). Till detta kommer med nödvändighet förrådsbyggnader och bostadshus, och inte minst, särskilda avfallsområden. Det omfattande benmaterialet kan, genom olika analyser, ge oss en tydligare bild av hur olika områden använts. Det kan ge oss kunskap om vad som konsumerades, vid vilka årtider, liksom uppgifter om exempelvis horn- och benhantverk.

Man kan även konstatera att Runsa borg varit föremål för en rad olika planeringsarbeten och om- och tillbyggnader, både av vallen och av olika terrasser. Lagerbilden, stratigrafin är som inom terrass II delvis omvänd, med äldre material på yngre, något som försvårar för att inte säga omöjliggör användandet av naturvetenskapliga dateringsmetoder då kol eller organiskt material som sädeskorn eller djurben har omdeponerats, flyttats från en plats till en annan.

Runsa borg är verkligen tungt befäst. Samtidigt visar resultaten, att huvudvallen med de yttre och något lägre vallavsnitten vid den södra, och norra, ingången inte enbart kan förstås, som en försvarsmässig, fortifikatorisk åtgärd. Mycket talar för, att den yttre vallen vid den södra ingången byggts ut och förlängts vid en viss tidpunkt. Man har då förlängt den nedför en brant slänt och ned mot dåtidens vattenyta, som har legat runt 8 meter över havet vid den Lilla Borgviken, för att där ansluta till borgberget. Syftet kan knappast ha varit något annat än att skydda en hamnanläggning. Den kraftigare huvudvallen löper i det närmaste runt hela borgplatan. Jämför vi Runsa med flera andra befästa höjdbosättningar liksom andra undersökta

befästningar från denna tid utan inre lämningar, alltså vanliga ”fornborgar”. har vallarna vanligen byggts vid den mest lättåtkomliga branten, i form av en s.k. halvkretsvall. I Runsas fall kan därför åtgärden med att bygga en vall runt hela borgplatan, även inom avsnitt där berget är synnerligen brant, förefalla onödigt, närmast extravagant. Men självfallet hade vallen en fortifikatorisk funktion men vid sidan av detta, kan man säga, att vallen är det som för omvärlden var det mest synliga – det som verkligen demonstrerade makt och manifesterade överhöghet i landskapet. Vallen har i sammanhanget haft, både en för invånarna, men kanske framför allt gentemot omvärlden, en starkt mental och symbolisk innebörd. Denna kunde dock omvandlas i handfast militär kontroll och väpnade aktioner genom Runsa- hövdingen och dennes följe. Makten har dessutom realiserats tack vare kontroll och disposition av tekniskt kunnande, arbetskraft och byggnadsmaterial, råvaror som järn, bronsskrot och guld, och, inte minst födoämnen. Detta innebar en betydande logistik där borgherren även måste kunna försörja, inte bara sitt eget stora hushåll, utan även byggarbetskraften då borgen behövde byggas om efter flera omfattande anfall med nedbränning som följd.

Årets undersökningar har även gett vid handen, att vallen inom flera avsnitt även haft en rent praktisk och vardaglig funktion. Genom att bygga vallen som en terrassvall, placerad i anslutning till krön och avsatser på berget, har man fått tillgång till en ännu större yta räknat i kvadratmeter innanför vallens bröstvärn. Både undersökningarna 1992 och 2010 har kunnat påvisa spår av mindre, förmodligen ganska oansenliga byggnader, närmast bodar eller skjul, i direktanslutning till vallen. Den direkta kopplingen mellan vallen och inre aktiviteter, synliggörs av det faktum att vallen, under minst ett skede, efter brand och raseri, har byggts om och ut, och lagts ovanpå raserade byggnader intill vallen; lämningar som vi idag kan identifiera i form av golvlager.

Michael Olausson.

Sellbergs på Nedre Runby

”År 1895 den 28 maj blef på begäran bouppteckning förrättad efter aflidne Arrendatorn Anders Johan Sellberg i Nedre Runby, som med döden afled den 9 dennes och efterlemnade som sterbhusdelegerare, Enkan Fredrika Carolina Sellberg, född Andersson samt trenne barn, sonen Åkaren Amadeus Zackarias Johan Sellberg, dottern Clara Berhardina, gift med arbetskarlen Carl Johan Maurits Eriksson i Stockholm och dottern Fredrika Mathilda, gift med gårdsrättaren C E Ramqvist i Nedre Runby och voro vid förrättningen närvarande alla sterbhusdelegerare, hvaraf Enkan under edspligt uppgaf boet i följande ordning.”

Ovanstående är en avskrift från Tingsrättens handlingar i Sollentuna. Nedre Runby är idag vår hembydsgård.

Vem har inte hört talas om Sellbergs eller Ragn-Sells, som det numera kallas. En av de stora i familjen Sellberg, Ragnar, gick bort i en tragisk bilolycka. Han blev 93 år.

Under vintern före sin 90-årsdag skrev Ragnar Sellberg sina memoarer ”Mitt liv till påseende”. Han skrev hela manuskriptet för hand. Det blev en intressant bok om hans bakgrund och långa verksamma liv.

Ragnar Sellbergs läromästare var pappan Zackarias, känd som en rättskaffens och genomhederlig person av den gamla stammen. Det var pappan som från intet skapade det välkända företaget utan några teoretiska kunskaper. Han hade praktisk blick och var alltid i farten. I boken skriver Ragnar, att gamle Sellberg, min far, hade namn om

Runby Nedra. Foto från senare tid.

Johan Amadeus Zakarias Sellberg

sig att alltid ha bråttom och fick därför öknamnet Springfeldt. Han åkte med häst till åkeriets arbetsplatser i Stockholm. Det krävde raska åkhästar innan bilen tog över.

När man läser Ragnar Sellbergs bok möter man en ”mänsklig” företagare. Ibland tycker man sig spåra en rik livsfilosofi och inte minst tacksamhet för ett långt, meningsfullt liv.

I juni 1992 skriver Ragnar Sellberg sina slutord till boken. Han minns hur han på Väderholmen i Sollentuna tog emot en familj baltiska flyktingar och gav dem arbete och bostad.

En kväll fick han inbjudan till familjen. När han steg in i rummet låg familjefadern svårt sjuk i lunginflammation. Frun och barnen stod runt sängen och sjöng psalmer och läste ur bibeln. Under natten dog mannen. För Ragnar blev det hans livs mest gripande gudstjänst.

Allan Andersson

Ett fiskafänge

Året var 1952 - en solig och skön lördag i månaden juni. På väg till ett fiskafänge i Oxundasjön och en liten fiskarstuga vid Skafsta var två kraftkarlar på väg med cykel som färdmedel. Packning och färdknäpp och fiskeutrustning på bakpakethållaren.

De två karlarna var smeden Oskar Pettersson, ”Sme-Oskar” kallad – med järn i nypona och en annan kraftkarl, vars namn inte ska nämnas här.

Färden gick över grusvägarna vid Verka och förbi farledsborgen vid Skafsta, + 45 m över havet. Nere vid Oxundasjöns norra strand väntade trädgårdsmästare Kalle Karlsson, ”Berzelibergaren” kallad – efter gårdsnamnet Berzeliberg i Fruängen, där han hade sin handelsträdgård. En man som inte sade nej till en sup, även om den var liten som åt en katt, Hängström sade.

Berzelibergaren brukade vara kvar i den lilla fiskarstugan på ett rum ett par dagar i sträck. Även den här gången hade Kalle varit kvar några dagar. Han hade tagit sig dit på sin gamla Monarkmoped. Kalle hade väntat länge på sina två kompisar. Dels var han ivrig att få lägga ut sina nät – men framför allt var han sugen på en smörgås och falukorv samt en par rejäla supar. Det blev ”macka” först med några nubbeglas med vodka. Ju mer vodka som konsumerades desto högre blev stämningen bland de tre storfiskarna. Sedan näten blivit lagda och kastspöna hade blivit prövade, med några halvstora gäddor som fiskelycka, var det tid för kvällsvard med åtföljande snapsar.

Stämningen blev med tiden tämligen hög och den ena fiskehistorien avlöste den andra. Sme-Oskar var en baddare att berätta historier.

Skymningen kom smygande och även tröttheten efter alla vodkaglasen. Man hade under kvällen eldat i den lilla täljstenskaminen – men under den sena kvällstimmen hade värmen försvunnit ur stugan.

Storfiskarna kröp nakna ner i sina sovsäckar och Berzelibergaren drog med kraft igen sin säck med den verkan att dragkedjan fastnade på ett mycket känsligt ställe. Enligt Sme-Oskar berätt-

telse skrek Kalle som en stucken gris – och det kan man ju förstå.

Det blev vild uppståndelse i rummet tills man hittade en ljusstump som kunde tändas och bereda ljus över griften. Sme-Oskar hittade en avbitartång så att man kunde klippa bort dragkedjan från sovsäcken och började sprätta bort sovsäckstyget – men kniven var oslipad – så Oskar måste bryna kniven på den halva slipsten, som låg utanför entrédörren som fotsteg.

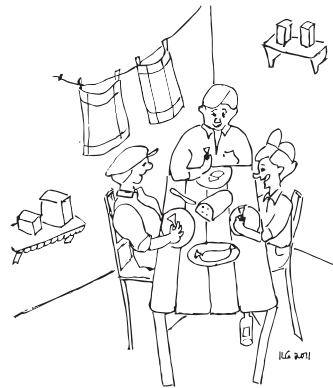
Efter slutförd ”omskärelse” var det bara att stoppa in ”förskinnnet” i byxan och sätta på honom hans trenchcoat och så fick han på sin moped åka upp till Löwenströmska lasarettet.

Efter framkomst till sjukhuset och vederbörlig påringning på nattklockan, kom nattsyster och öppnade. Berzelibergaren hade bara att öppna rocken och blotta sig – och det blev ju en liten chock för systemen. Hon lotsade dock Kalle till jourhavande läkare med åtföljande bedövning och uppläggning på operationsbordet.

När Kalle kom hemputtrande på sin moped till fiskarstugan och mötte Sme-Oskar, skrek han: ”Oskar, Oskar – läkaren tog bara 10 kronor för besväret, för han fick skriva den roligaste operationsjournal som han nånsin gjort.”

Det här är en sann upplevelse - berättad av en som var med.

Denna text har Allan Andersson fått av Allan Eklund för publicering en gång i tiden. Allan och redaktionen vet vem som var tredje man, men det tänker vi inte avslöja.

Lovisedal

Lovisedal hette ett område med tre hus där nu Verdandivägen ligger. Det största huset där hade en gång flyttats dit från Stora Bastugatan i Stockholm, när den omvandlades till Sveavägen.

1925 köptes Lovisedal av Gustav och Maria Eriksson och husen var i deras ägo till slutet av 1960-talet, då det skulle ersättas av annan bebyggelse.

Det som idag finns kvar är några stora träd och namnet på en mindre väg, Lovisedalsstigen.

Inga Lisa Gustafsson

Fotona utlånade av Inga Engdahl. Det är tagna 1936.

Källarstugan

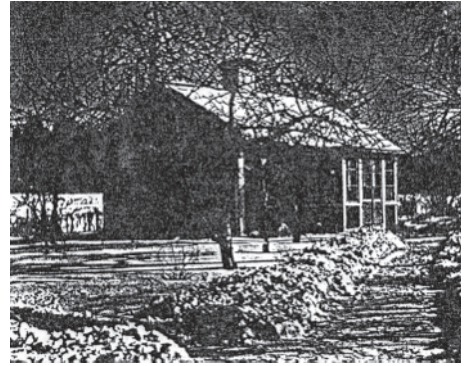

Vårflod vid Lovisedal (Nuvarande Verdandivägen)

Vedboden

Källarstugan

*Gustav Eriksson
i oljerock*

Här gick dansen

Dansbanan

definieras i Nationalencyklopedin som: ”en mindre anläggning för dans, i regel utomhus att användas sommartid.” Ofta betalade den dansande (kavaljeren) en avgift, dansbiljett eller danspolett, per dans. Den musik man dansade till utfördes normalt av små ensembler om två till fyra musikanter med dragspel som grundpelare. Det förekom i tidigare skeden att en ensam dragspelare stod för dansmusiken. Repertoaren som bjöds var ofta populära svenska schlagermelodier, en och annan s.k. evergreenmelodi ur den amerikanska visboken, tango, gammalvals, hambo och schottis.

Utöver inkomsten av dansbiljetterna så förekom ofta andra aktiviteter i form av t.ex. pilkastning, luftgevärsskytte, s.k. lyckohjul samt givetvis servering av kaffe och läskedrycker som övriga inkomstkällor för arrangörerna. Dessa var ofta av ideellt slag som t.ex. idrottsföreningar, politiska föreningar, skytteföreningar och Röda Korset med flera.

Dansbanorna var speciellt vanliga under melankristtiden. De var ofta vackert belägna på behörigt avstånd från permanent bebyggelse, gärna i någon grönskande björkbevuxen hage med vacker sjöutsikt. Under senare tid har dansbanorna utomhus i någon mån ersatts av inomhuslokaler av skilda slag.

Danslogen

var den typ av lokal som ofta användes när man drog till dans på den svenska landsbygden, innan dansbanorna blev ett allmänt begrepp. Danstillställningarna var då mestadels av privat karaktär, innebärande att en bonde vid enstaka tillfällen under sommaren upplät sin loge för dans åt folk i byden. Logen stod då tom, innan skörden skulle bärgas under sensommaren.

Det var ofta större logar med jämn golvyta, lämpad för dans, som kom i fråga. Det hände väl även att någon loge med golv av sämre, ojämn beskaffenhet kom till användning om ingen bättre stod att uppbringa. Sommaren var ju kort, ungdomens fritid var knapp och tillfällena att möta

andra ungdomar och få stilla den inneboende danslusten var få.

Musikanterna som stod för dansmusiken var oftast förmågor från trakten, som trakterade en- eller tvåradigt dragspel, s.k. Magdeburgerspel, fiol eller rentav femradigt dragspel, var och en efter sin förmåga. Danspublikens krav på spelmännen var ganska ringa. ”Huvudsaken var ett dom höll bra takt, se’n var det inte så noga om dom spelade i melodin ibland,” berättade en gammal man som dansat på logarna i sin ungdom i början av 1900-talet.

Vid den här tiden och ännu tidigare hände det att man ordnade danstillställningar i något gammalt ödetorp eller rent av i ett välskäl. Musiken utfördes då ofta av en spelman som trakterade fiol eller nyckelharpa, den senare när det gällde vissa trakter i Uppland. Den kände riksspelmannen Erik Sahlström från Tobo i Upplands berättade från sin barndom, om hur dansen gick hemma i stugköket: ”Far och farfar stod för musiken. Folket från trakten dansade med järnskodda stövlar, så att flisorna rök ur köksgolvet.”

Kommunikationerna

var ett besvärligt kapitel på den här tiden. De danser som anordnades var i regel påtagligt lokala. Ungdomens kommunikationsmedel på 1920- och 30-talen bestod i bästa fall av trampcyklar, enstaka motorcyklar och i sällsynta fall automobil. Häst och vagn förekom i vissa fall och ”apostlahästarna” d.v.s. att man gick till fots för att nå dansbanan var vanligt.

På Mäläröarna och i Stockholms skärgård var roddbåt och motorbåt de kommunikationsmedel man använde, när man for till dans på någon grannö på andra sidan den stora fjärden. Det hände även att man i förekommande fall seglade till den stora begivenhet, som en danskväll innebar.

Folkets Hus

Under 1890-talet framträdde Folkets Husföreningarna som en del av arbetarrörelsen. Man uppförde tidigt Folkets Husbyggnader i Kristianstad och Malmö för att ge den socialistiska ar-

betarrörelsen samlingslokaler för sin verksamhet.

FHR, d.v.s. Folkets Husföreningarnas Riksorganisation bildades 1932. Den växte i takt med att nya Folkets Husföreningar bildades på olika håll i landet. Under 1950-talet gick FHR tillbaka mest p.g.a. strukturomvandlingen i det svenska samhället. Under 1970- och 80-talen växte organisationen åter.

Folkets Park

är en festplats eller friluftsanläggning, i regel ägd av arbetarorganisationen. Folkets Park hade samband med kampen för arbetstidens begränsning. Arbetarrörelsen började på 1890-talet anlägga parker för möten och nöjen i skötsamma och nyktra former. Socialdemokraterna i Malmö var pionjärer. Entrén till Folkets Park var ofta stor och utformad med fantasifull arkitektur, vilket lockade intresserade invånare att besöka anläggningen. ”Vi går till Parken” var ett vanligt förekommande uttryck, när familjerna, ofta tre generationer, gick till Folkets Park med dess utbud av olika begivenheter för både barn och vuxna.

Antalet folkparker växte med åren. År 1905 bildades Folkets Parker Centralorganisation, numera Folkparkerna i Sverige. 1955 innehöll organisationen 237 parker, som 2006 reducerats till cirka 130 st.

Både Folkets Hus och Folkets Park arrangerade allmän dans. De kom med tiden och utvecklingen av såväl dansorkestrarna som artistutbudet att i många fall konkurrera ut de enkla dansbanorna. – Närliggande exempel på detta i våra trakter var när dansbanan i Odenslunda hage, ”Bonnlunda”, måste ge upp sin verksamhet 1954 efter c:a trettio år, p.g.a. Väsby Folkparks större förmåga att fånga publiken med sitt utbud. Detta var under den tidsperiod, när Väsby Folkpark hade sin storhetstid. Nu är även Väsby Folkpark borta.

Folkparken hade ofta breda utbud, som förutom dans ofta bestod av artistuppträdanden av olika slag, alltifrån kraftatleter, jonglörer, konstcyklister och lindansare till revy- och teatergrupper samt enstaka musikalartister och skådespelare. ”Att resa i parkerna” var och är fortfarande ett kärt och åtråvärt begrepp för många svenska och utländska artister. Vem minns inte Delta Rythm Boys, den

amerikanska sångkvartetten som återkom och framträdde i de svenska folkparkerna under ett flertal sommarsäsonger. Bland svenska artister som förekom regelbundet i folkparkerna fanns t.ex. Sigge Fürst, Gösta ”Snoddas” Nordgren, Thore Skogman, Lasse Lönn Dahl och många, många flera.

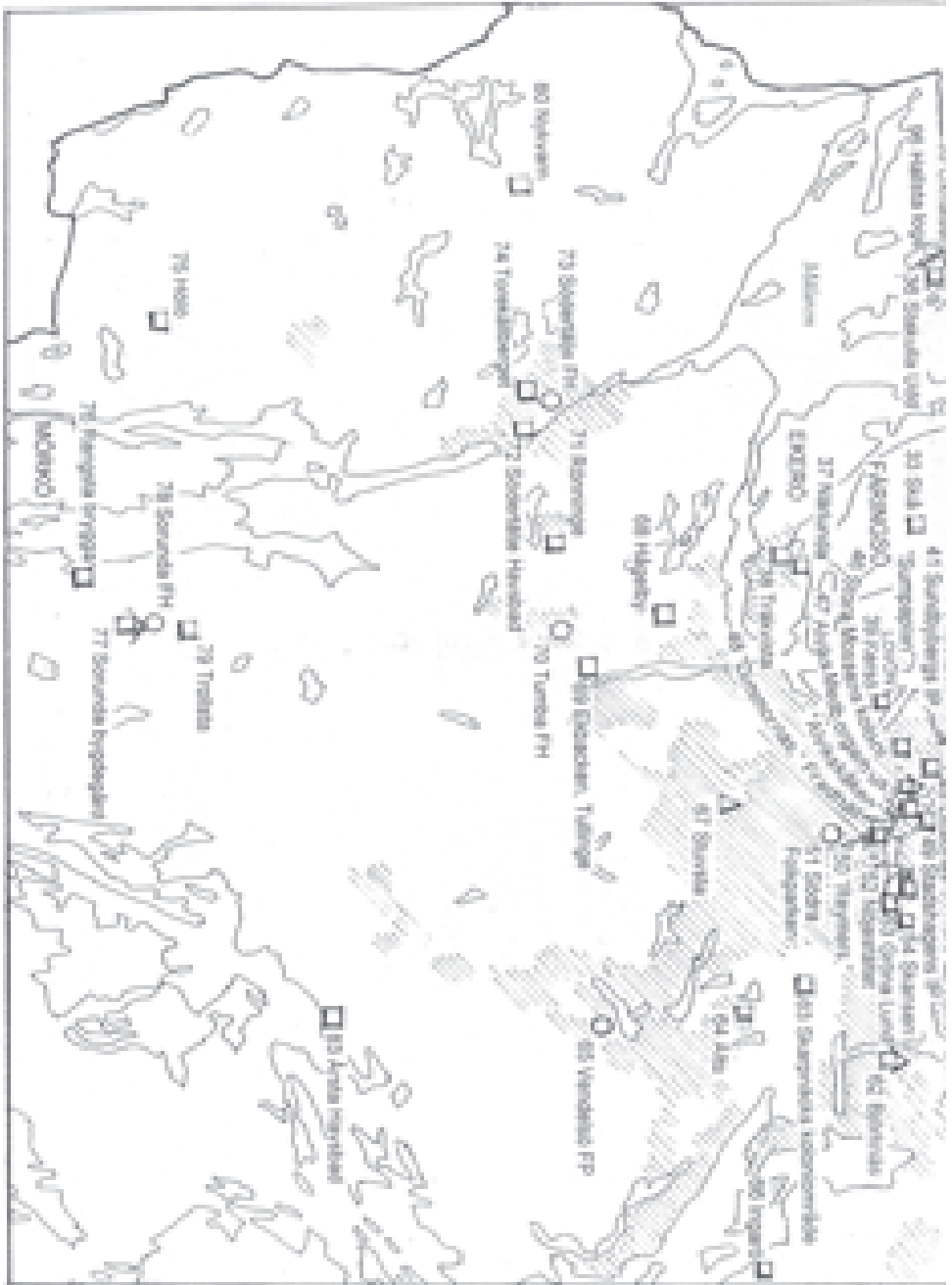
Folkparkernas stora och varierande utbud medförde att de små, lokala festplatserna med sina dansbanor i allt större utsträckning föll tillbaka och så småningom upphörde med sin verksamhet, eller reducerade den till enstaka tillfällen per säsong t.ex. vid midsommar. Då fick nostalgin fritt utlopp och folket återvände till sin gamla dansbana för några timmars återupplivande av minnen från den s.k. ”gamla, goda tiden.”

Den dansmusik som erbjöds vid folkparkernas takförsedda dansbanor utfördes från 30-talet och framåt av professionella, turnerande orkestrar, både svenska och utländska. Deras repertoarer byggde på jazz- och swingmusik, kompletterad av populära inhemska och internationella schlagermelodier.

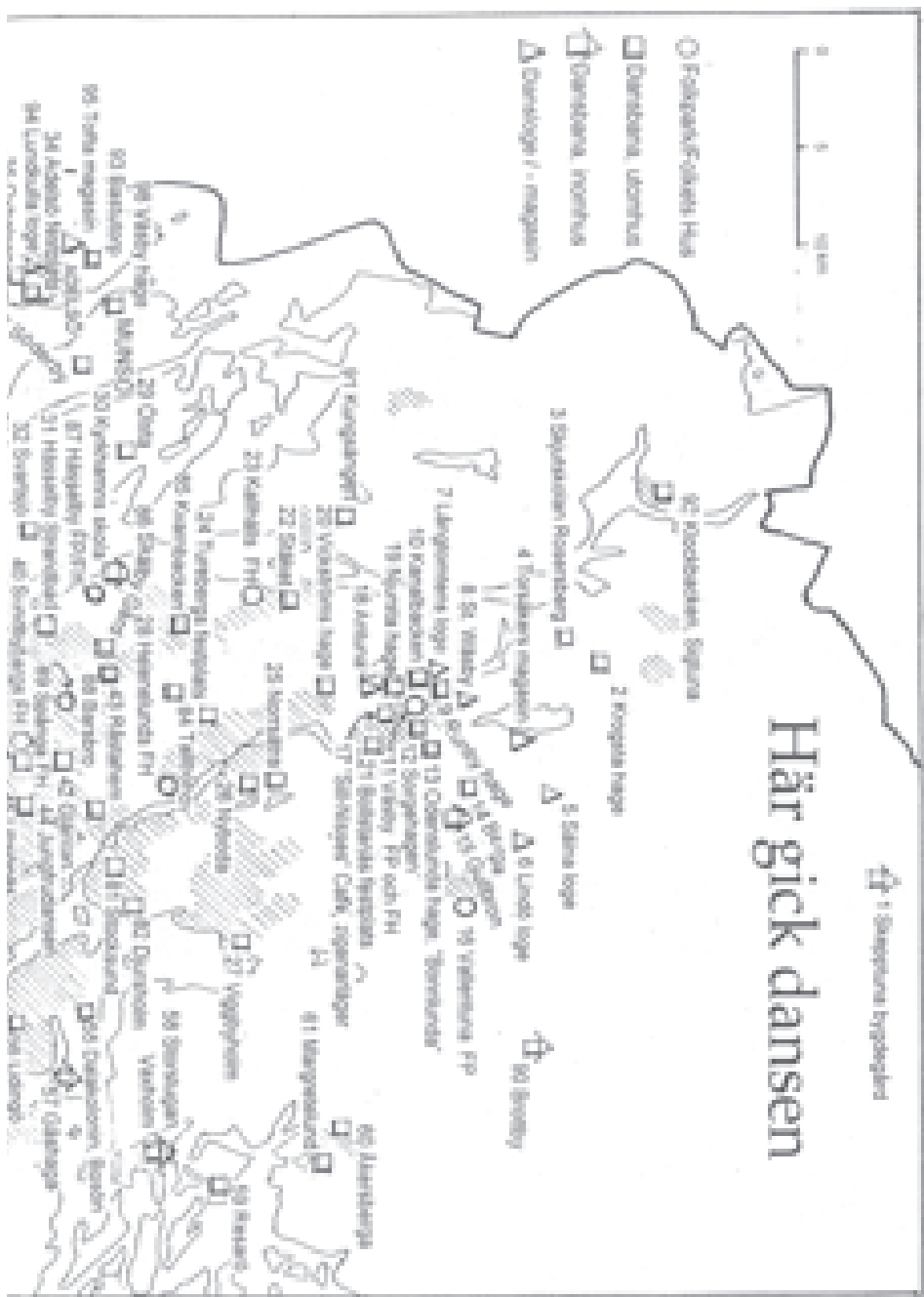
Svenska amatörorkestrar av god klass kompletterade Folkparkernas utbud av bra dansmusik. Ofta var det ortens stolthet i form av en eller flera duktiga amatörorkestrar som utgjorde dessa komplement.

Utöver de orkestrar som framförde s.k. ”modern dansmusik,” förekom även små ensembler som spelade den mer traditionella gammeldansmusiken. Ofta höll de till på ”den gamla dansbanan” vid sidan av den ”moderna.” Det fanns under en period mellan 1920- och 1940-talen ett antal stora musikernamn som representerade den ”gamla dansmusiken.” Nestorn bland dessa var ”Jularbo-Kalle,” d.v.s. Carl Jularbo med sin lilla ensemble, där även sonen Ebbe ingick.

När bilen med tiden efter andra världskriget blev något av var man egendom, då medförde detta att mobiliteten hos såväl artisterna som publiken ökade avsevärt. Nu betydde inte längre stora vägvstånd något hinder. Man kunde ofta åka tiotals mil för att få dansa till och lyssna på sina favoriter, vilka man tidigare enbart upplevt per grammofon eller radio.

© Lant E. Janson 2006

Pop-, rock- och dansbandsmusiken

Den angloamerikanska pop- och rockmusiken fick sitt genombrott hos oss under senare delen av 1950-talet. Med tiden, i början av 1960-talet, sammansmältes element från de tidigare dansorkestrarnas spelstil, inhemsk och europeisk schlagermusik och även upp-poppad svensk gammeldans till det som kom att kallas ”dansbandsmusik.” Sångtexterna fick nu allt större betydelse, såväl de engelska som de svenska. Dansbandsmelodier med svensk text rönte nog den största populariteten. Bland populära dansband från denna epok kan nämnas Sven-Ingvars, Ingmar Nordströms, Sten och Stanley, Flamingokvintetten, Vikingarna, Wisex och många, många fler. – Till dansbandsmusiken dansade man parvis, tätt intill danspartnern, gärna kind mot kind med denna.

Plötsligt utsattes våra klassiska schlagerkompositörer och textförfattare som Jules Sylvain, Fred Vinter, Kai Gullmar, Lasse Dahlqvist m.fl. för skarp konkurrens från nya, unga förmågor som ägnade sig åt att med stor frenesi och ekonomiskt tänkande ”skriva låtar” för dansband och sångartister. – De svenska, mycket duktiga jazzmusikerna och deras välarrangerade musikutbud, som tidigare stått för den ”moderna dansmusiken”, blev nu närmast helt ute. Man hörde dem ofta förtvivlat klaga bittert på den situation de hamnat i. Dessa musikanter, som satt inne med stora instrumentala kunskaper och välarrangerat ensemblespel, fick nu stå tillbaka hos dansarrangörerna för långhåriga ynglingars ”gitarrklink” och sång med ofta ganska mediokert utförande, både vad gällde melodi-, harmoni- och textval. Förvisso hade de duktiga förebilder och höga ideal. Alla drömde väl om att en gång nå upp till Beatles eller Rolling Stones nivåer, men vägen dit var både lång, krokig och brant.

Ett lysande undantag på svensk botten, som nådde upp på de riktigt höga tinnarna är utan tvekan gruppen ABBA. Med Stikkan Anderssons marknadsföringsförmåga och kontaktnät som stabil grund och paret Benny Andersson och Björn Ulvaeus som duktiga kompositörer och textförfattare med extra prima musikaliska kvaliteter, nådde de tillsammans stora framgångar över hela världen.

Det dög inte längre med välarrangerad storbandsjazz som dansmusik. Improvisationsspel av instrumentalt duktiga jazzsolister ersattes plötsligt av blott och bart rent melodispel på överförstärkta gitarrer och ibland råblåsande saxofoner, helt utan improvisatoriska inslag. Ackompanjemanget bestod i regel av elbasar och synthar och trummor. Nästan varje ton som frambringades, instrumentalt eller vokalt, var elektroniskt manipulerad med mycket höga ljudnivåer hos återgivningen. Dansmusiken hade plötsligt fått en helt ny skepnad.

Antalet dansband i Sverige steg under en period till flera tusen. Vissa av dem hade så stor framgång med sina turnéer och sin skivförsäljning att de t.o.m. fick råd och möjlighet att förflytta sig mellan spelplatserna i eget flygplan. – På de svenska landsvägarna gick ”dansbandsrallyt” från söder till norr och visa versa. Dansbandskulturen fick under några år onat stora proportioner.

Diskoteken och diskomusiken

Inomhusdans i s.k. diskotek började uppträda i mitten av 1960-talet. Man dansade till inspelad s.k. diskomusik. Denna utgick från pop- och soulmusik. Det nya låg i skivornas ljudmixning, där bastrummans typisk mekaniska slag betonades. Dansen till den synnerligen ljudstarka musiken leddes av en s.k. disc jockey, DJ, som från sin upphöjda plats ovanför dansgolvet sakkunnigt pratade med publiken om den aktuella musiken och bytte skivor utan någon egentlig paus mellan låtarna. Lokalen var i regel ljussatt med olika färgade spotlights, showlights och speglar. – Filmen ”Saturday Night Fever” gjorde disko till ett massfenomen. Bee Gees’ soundtrack såldes i femton miljoner exemplar. – Diskovågen började så smått ebba ut kring 1979-1980, men musiken har fortlevt med nya namnformer.

Den svenska folkmusikens och gammeldansens renässans

Plötsligt, under 1970-talet, började svenska folket än en gång öppna sina öron för den gamla, svenska folkmusiken. Jazzens förmålning med denna, bl.a. genom den geniale pianisten Jan Johanssons tolkningar, bidrog starkt till att folkmusiken allt mer vann gehör hos publiken i vårt avlånga land.

I släptåg följde en renässans för vår svenska gammeldans, som mer eller mindre legat i malpåse under ett par, tre decennier. "Hälsingehambon" i Järvsö och "Upplandsschottis" i Tierp var två stora danstävlingar, som varje sommar drog till sig ett stort antal tävlande gammeldansare från hela riket. Gammeldansen var plötsligt "inne." Det arrangerades gammeldanskurser från Ystad till Haparanda, ja ända upp till Kiruna. Det fanns inga gränser för svenska folkets intresse för ämnet gammeldans. Det populära TV-programmet "Nygammalt", som sändes från Cirkus på Djurgården och Moga loge i Roslagen, med Bosse Larsson som ledare och Bröderna Lindqvist från Östersund som husband, bidrog starkt till det stora uppsvinget.

Man lyssnade nu även till den s.k. spelmansmusiken, d.v.s. svensk folkmusik. Från att ha varit praktiskt taget utplånad från den svenska kartan, så vann nu nyckelharpan och dess få kvarvarande utövare och fiolspelmännen stark sympati.

Man anordnade kurser i nyckelharpsbyggande i många orter i landet. Från att nyckelharpspel hade varit en liten provinsiell musikalisk företeelse i norra Uppland, så började man nu via spelkurser i allt större geografisk utsträckning traktera det gamla instrumentet med anor från 900-talet.

Det förefaller som om den här nya folkmusik- och gammeldansvågen utgjorde en spontan och sund motrörelse till den mer artificiella och instängda diskovågen. Intresset för gammeldans var så enormt stort, så att folk kunde ägna tre till fyra kvällar i veckan åt dansandet. S.k. motionsdans innebar att man dansade praktiskt taget non-stop i 2-3 timmar per kväll. Korta uppehåll gjorde man för att kavaljererna skulle byta skjortor, då de ofta var genomblöta av svett efter det intensiva dansandet. Ett par, tre skjortbyten per kväll var inget ovanligt.

Att vara musikanter under den här perioden var även det jobbigt. Man hann bara avsluta en låt, så fordrade de dansande på golvet nästa. Stråken var inte borta från fiolsträngarna många sekunder, förän det bar iväg med stråkdans över strängarna i nästa låt. Det gick ibland näst intill ett slags neuros i danspublikens beteenden. De tycktes aldrig få nog av sitt dansande.

Även de etablerade folkdanslagen fick nu en nytändning med sina mer eller mindre koreografiskt styrda repertoarer. Danslagen bidrog även starkt till folkets förkovran i ämnet gammeldans, d.v.s. vals, hambo, schottis, polkett, snoa och inte minst polskor av olika slag från olika provinser i landet. De ordnade kurser i gammeldans i sina respektive hemorter, vilket även bidrog till att de fick en spontan tillväxt och förnyring i sina medlemskadrar.

Man kan med fog påstå, att delar av svenska folket höll på att dansa ihjäl sig i den väldiga våg av starkt nyvaknat intresse för gammeldans, som nu sköljde över landet. Tyvärr hände det att dansen vid ett antal tillfällen fick ett tragiskt slut, då någon av de dansande segnade ner och dog på dansgolvet. – Egentligen utgjorde ju gammeldansen en positiv faktor, då deltagarna med sitt trägnä, regelbundna utövande, faktiskt höjde sina värden beträffande kondition och fysisk spänst ganska avsevärt.

Så småningom inträdde dock en viss mättnad på det renodlade gammeldansspänstandet. Det började smyga sig in s.k. "modern dansmusik" ibland polketter och hambopolskor. "Tre gamla och en modern" övergick snart till "en gammal och tre moderna." Gammeldansvågen hade ebbat ut och dansbandsmusiken tog över rulljansen med som mest ett par tusen dansband ute på vägnätet, på väg till och från de olika danslokalerna i landet.

Ekonomi blev med tiden allt kärvare för dansarrangörerna. Dansbandens gageanspråk i kombination med höga kostnader för den sociala biten gjorde att många arrangörer ej hade råd att fortsätta sin verksamhet, utan tvingades slå igen sina butiker.

Följden blev en påtaglig regression i verksamheterna på olika håll i landet. I dag är endast en bråkdel arrangörer och dansband igång med sin verksamhet i jämförelse med när denna musik- och dansform stod på sin absoluta topp. T.ex. hade då enbart Östersundstrakten bortåt ett tjugotal ambulerande dansband igång, när deras verksamhet blomstrade som mest.

De gamla, ursprungliga dansbanorna ute i de svenska björkhagarna finns nu endast i enskilda undantagsfall kvar, om än i ganska bedrövligt

skick. De kommer möjligen till heders vid midsommartid, då nostalgin tränger sig på svenska folket. För övrigt tycks gammelvalse, som hördes från dragspelet på dansbanan i sommarkvällen, ha tystnat. Måhända är det än en gång i framtiden dags för dess renässans. Modet går ju som bekant i vågor, så varför inte...

Låt oss hoppas och tro på att kommande generationer åter får uppleva stämningen med ett enkelt och okomplicerat umgängesliv på dansbanor ute i de svenska hagarna under ljusa sommarkvällar. Vår svenska sommar med dess fantastiska ljussättning som sommarnätterna erbjuder, är alltför värdefull för att dribblas bort av unga människor i krogdiskotekens mörka lokaler med deras artificiella belysning och öronbedövande diskomusik. Start vid 23:00-tiden och hålligång till fram på

morgonen, då en glåmig publik drar sig hemåt under dagsljus för att sova bort en stor del av den sköna sommardagen.

”Du dansar bleka ungdom,” skrev redan Erik Axel Karlfeldt på sin tid. Krogdiskoteken som numera gör natten till dag, bidrar knappast till några hälsans rosor i anletena på sina besökare. Det gjorde däremot de äkta, enkla dansbanorna, där dansen gick ute i Guds fria natur. De borde verkligen än en gång få en rättmätig chans att återuppstå sommartid, som en frisk fläkt i dagens något dekadenta nöjesliv vad beträffar dans. Låt oss hoppas på detta. Större under har ju faktiskt skett genom tiderna.

Lars E Jansson

Om Almqvist och nyponrosor

Törnrosens bok är den sammanfattande titel under vilken Carl Jonas Love Almqvist utgav största delen av sin litterära produktion. I den nordiska floran finner man under rubriken ”Rosväxter” träd, buskar och örter. Alla de fem nämnda rossorterna har taggar eller törnen. Den ros som tycks vanligast i vår uppländska omgivning är nyponrosen. Så här skriver Almqvist om den:

”Nyponbusken förtjänar att närmare ses – den är för Norden utmärkande. Betrakta dess lilla, enkla, ljusröda blomma, och känn den utomordentligt fina, nästan svaga lukten, den ädlaste likväl som luften bär. Här är ingen yppig rik bladighet, icke den fullsaftiga, högröda, om brånad påminnande södermanländska törnrosen; och icke heller här den starka narkotiska ångan, en syster till ambra, mysk och all österländsk rökelse. Nyponbusken visar väl under sin korta blomstringstid ett ganska stort antal av sina små fåbladiga blommor; den är högvuxen, ehuru spenslig och taggar har den fullt ut så många som den syd- och österländska släktingen. Men den är gestalten av fattigdom, vilt behag och kyskhets. Den bär på sig uttrycket

av hela vår nordiska natur, samlat i en fantom.

Kyskhets och dygd – himmelskt förstått – är grundfärgen på nästan alla de tavlor våra landskap visa. Det är icke denna kastrerade kyskhets likväl, som genom ett missförstånd av somliga fått namnet dygd: den är icke sinneslös utan med sinne. Så är ock vårt folk i det hela .....”

Inga Lisa Gustafsson

Väsbyhem och Byggnadsnämnden vill riva Odensgården

Väsbyhem, som sedan ett år tillbaka äger Odensgården, har sökt rivningslov för den qmärkta byggnaden vid Sandavägen som tidigare var ålderdomshem. Stadsbyggnadskontoret har föreslagit avslag på rivningsansökan inför byggnadsnämndens möten den 14 december 2010 och 22 mars 2011. Men byggnadsnämnden har vid både tillfällen gått emot stadsbyggnadskontorets förslag och beslutat om rivning av byggnaden.

Odensgårdens värden

Odensgården, som invigdes 1955, finns omnämnd som ”särskilt värdefullt kulturminne” i Upplands Väsby kulturhistoriska miljöer, utgiven 1988 och som är kommunens kulturmiljövårdsprogram. Här beskrivs Odensgården med orden ”den består av tvåvåningsbyggnader placerad i hästskoform kring en stor öppen gräsyta. Arkitekturen smälter väl in i intilliggande villabebyggelse”. Odensgården är även med i den gällande översiktplanen ”Den moderna småstaden” som kulturhistoriskt värdefull byggnad

Odensgården har mycket att berätta om kommunens utveckling och har ett samhällshistoriskt och socialhistoriskt värde. Odensgården var den första byggnaden i kommunen som tydligt visade på de sociala ambitionerna hos den nya kommunen efter

kommunsammanslagningen 1952. Odensgården har ett arkitekturhistoriskt värde då den tydligt speglar sin tids arkitekturideal med karaktäristiska och tidstypiska detaljer. 1950-tals-arkitekturen - som ibland benämns folkhemsarkitektur - kännetecknas av bland annat spritputs (puts med grov struktur), fasadfärger i varma kulörer, detaljer som entréer och fönster utförda i kontrasterande vit slätputs, välstuderade detaljer och god terränganpassning. Allt detta är mycket tydligt för Odensgården. Byggnaden är väl anpassad till terrängen och till vårt klimat. Planlösningen har formen av ett öppet U eller hästsko som är sluten mot kylan från norr och öppen sig mot söder med en skyddad gård som fångar värmen och solen.

Ritad av kommunens första stadsarkitekt

Odensgården är ritad av arkitekten Nils Rasing som har ritat en rad välkända hus i Upplands Väsby, främst många av 1950-talets flerbostadshus i centrala Väsby, de första stjärnhusen i Runby, de engelskinspirerade radhusen på Vinkelvägen och Radhusvägen i Runby, kedjehusen på Kedjevägen vid Sigma samt flera av kommunens skolor. Rasing var kommunens första stadsarkitekt, från 1952 som byggnadskonsulent och från 1961 med titeln stadsarkitekt.

Odensgården Gården med träd. Fotograf: Klas Lundkvist

Stadsbyggnadskontoret säger nej till rivning

Området där Odensgården ligger, omfattas av planbestämmelsen ”CSq”, vilket bland annat innebär att en ändring av byggnaden inte får förvanska dess karaktär. Stadsbyggnadskontoret skrev i sitt underlag: ”Även om byggnaden i detaljplan inte omfattas av något faktiskt rivningsförbud gör stadsbyggnadskontoret ändå bedömningen att rivningsförbud kan hävdas. Detta grundar sig dels på planbestämmelsen q, som i princip skyddar byggnadens befintliga material från förvanskning och dels genom att den omnämns som särskilt värdefull i kommunens kulturmiljövårdsprogram”.

*Odensgården huvudentré, närbild.
Fotograf: Klas Lundkvist*

Hembygdskommittén vill att Odensgården bevaras och återanvänds

Hembygdskommittén skickade i februari ett öppet brev där föreningen krävde att byggnadsnämnden skulle ompröva sitt beslut och att Väsbyhem skulle dra tillbaka sin ansökan om rivning av och att se över möjligheterna att återanvända och bygga om Odensgården till trygghets- eller ungdomsbostäder.

Då Byggnadsnämnden för andra gången den 22 mars tog upp frågan så beslutade nämnden med knappast möjliga majoritet om rivning.

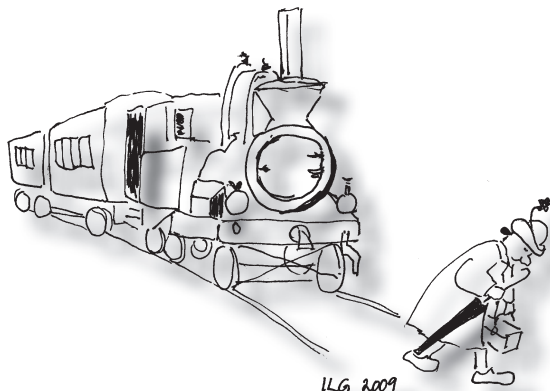
I skrivande stund diskuterar vi hur vi går vidare. Följ den fortsatta utvecklingen på föreningens hemsida: www.upplandsvasbyhembygdskommittén.se och i nästa nummer av Hembygden.

Hembygdskommittén har också kontaktat Svenska byggnadsvårdsföreningen och satt upp Odensgården på Byggnadsvårdsföreningens ”Gula lista” som listar byggnader över hela landet som är hotade - genom rivning, ovarsam ombyggnad eller bristande underhåll.

Se: www.byggnadsvard.se/gula-listan

Klas Lundkvist

Illustrerade ordspråk och talesätt

Skulle ha liksom lite brått, sa gumman, sprang före tåget.

Hembygdsföreningens svar på detaljplaneförslaget för Eds allé:

Bygg endast den östligaste delen

Hembygdsföreningen anser att planen ska begränsas till endast den östligaste delen som motsvarar område a på den del av Plankartan som redovisar etappindelning.

Området närmast Ägget bör anpassas i skala och typ av bebyggelse som nu finns i Ägget. Kompletterande bebyggelse längs Älvsundavägen kan ges en skala som knyter an till högre bebyggelsen i de sk Vinkelgårdarna i Prästgårdsmarken.

Då det gäller etappindelning är vi frågande för det som står i samrådsredogörelsen på sidan 29:

Detaljplaneetapp 1 formas på ett sätt som bedöms inte kunna påverka kilen och därmed kan starta omgående. Utredningen färdigställs innan etapp 2 och 3 påbörjas och har på så sätt möjlighet att påverka utformningen av dessa planområden.

Utredningen som det syftas på är *Järvakilen - Prioritering av regionala värden i gröstrukturen - Kulturmiljövärden - Biologisk mångfald - Sociala naturvärden* (Ekologigruppen AB och Akt Landskap) och som publicerades 2009.

I vårt svar på Programförslag 2009 sa vi:

Vi vill se planen och dess effekter insatta i ett större sammanhang. Enligt vår mening måste fortsatt planarbete avvaktas tills Ekologigruppens utrednings- och analysarbete presenterats samt att det påbörjade arbetet med fördjupad översiktsplan (FÖP) inklusive miljökonsekvensbeskrivning för södra Runsahalvön avslutats. Den här aktuella planen [Eds allé] måste ingå i planområdet för den fördjupade översiktsplanen.

Vi saknar fortfarande en helhetssyn på Runsahalvön inklusive Eds allé och dess plats och roll i Järvakilens och Stockholmsregionens grönsstruktur.

Planens överensstämmelse med hushållningsreglerna i Miljöbalken.

På sid 3 i Planförslaget står det:

Ny bebyggelse inanspråkar i huvudsak jordbruksmark och medverkar därför inte till att försämrare rekreativvärden.

Vi håller inte med om detta resonemang: Vi vill hävda att jordbruksmarken, även om den inte får/kan beträddas, utgör en viktig kvalitativ tillgång ur rekreationssynpunkt. Jordbruksmarken är en del av det öppna landskap som är en del av områdets rekreativvärde.

På sid. 3 refereras också till 3 kap. 4 § i Miljöbalken vad som gäller för brukningsvärd jordbruksmark:

Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

Behovet av väsentliga samhällsintressen (här lika med fler bostäder) kan enligt vår mening tillgodoses i kommunen genom att bygga på en rad andra mer lämpade platser, platser som måste prövas innan brukningsvärd jordbruksmark och öppet kulturlandskap som det nu aktuella tas i anspråk.

Förutsättningar - Naturvärden

På sid 14 under Generellt biotopskydd sägs:

Allén är skyddad av miljöbalken för generellt biotopskydd (kap. 7 §11). Detta innebär att det får ”inte bedrivas verksamhet eller vidtas åtgärder som kan skada naturmiljön” inom biotopskyddsområdet. Allén föreslås i planförslaget bevaras så långt det är möjligt. Enstaka träd kommer eventuellt att behöva tas bort som en följd av att allén korsas av gator på fyra ställen. Omvandlingen av området från kulturlandskap till bebyggelse innebär dock att alléns som biotop förändras. Kommunens uppfattning är att det generella biotopskyddet då upphör att gälla.

Den avslutande meningen är märklig. Samtidigt som planen refererar till det generella biotopskyddet för allée så föreslås åtgärder som är så omfattande att de innebär att biotopskyddet upphör att gälla.

För Upplands Väsby Hembygdsförening

Klas Lundkvist

Se men inte röra

Det grönskar i markerna och vårblommorna slår ut. Alla får man inte plocka. ”Se men inte röra” är ett rättesnöre.

I Stockholms län får man t.ex. inte plocka backsippor eller blåsippor. Blåsippor kan inte sprida sig om de plockas, vilket nästan har lett till utrotning på vissa håll. Därför är de fridlysta.

Gullvivor och liljekonvaljer får inte grävas upp eller plockas till försäljning. Detta gäller även samtliga lummerväxter och mistel (mistel: såvida man inte är markägare och vill vårda värdrädet).

Många fler växter, t.ex. samtliga orkidéarter, grenigt kungsljus och många andra får man inte plocka, gräva upp, skada eller ta frön av. Naturvårdsverket och länsstyrelsen kan ge ytterligare upplysning om vilka arter som är fridlysta.

Inga Lisa Gustafsson

Rapport från Trädgårdsinventering /POM

Året 2010 var det sista för perenna- och lökupperopet från Alnarp.

Fortfarande kan man ändå lämna tips till dem direkt eller genom mig om odlade perenner och lökväxter där moderplantan är från före 1940. Det ska garantera att växten som har överlevt 1940-års kalla vinter ska även ge vinterhärdig avkomma. Projektet till provodling är avslutad men i Alnarp tar gärna mot registreringar om gamla växter och gamla trädgårdar fortfarande.

Det har varit roligt att kunna skicka rapporter från olika tomter, främst då ödetomter. Det som har begränsat mina rapporteringar är att jag kunde inte skicka ett enda årtal med. Växterna var visserligen gamla. Men ingen tycktes veta hur gamla. De rapporteringar som har skrivits har ändå registrerats och i framtiden kan uppgifterna vara värdefulla. När man får mer resurser att söka växternas genetiska ursprung blir det riktigt spännande.

Några av årets fynd var gjorda i Huddinge. Ett gammalt hus där jag har bott, har nu rivits, kvar finns daglilja och borstnejlika, pionen har försvunnit liksom lökväxterna. Jag har fått uppgifter fram till 1952, därefter har trädgården fått förfalla.

Ett annat ödetomt i Huddinge vars namna syftar på att en krog har funnits där (enligt arkivuppgifterna på 1700 –talet) tidigare. Förmodligen har det varit en sommarstugetomt och rivits när E4 har dragits fram. Där hade någon grävt upp lökväxterna, och faktiskt glömt kvar 4 upprädda lökar, de är nu omhändertagna. Även borstnejlika, silverarv, 2 olika sedum , daglilja (som inte har orkat blomma bland ogräset och därför fått bli kvar), bergenia och pingstliljor.

Här i Väsby blev det också några nya fynd.

En tomt med flera växte bl a många rosor har varit spännande att besöka, olika vackra stensättningar gör att den känns fortfarande icke övergiven. Där finns även spirea, fruktträd, vildvin och sedum. Det lär ha funnits daglilja, men den har jag inte sett där.

En annan tomt har ett okänt växt. Jag har inte lyckats beskriva den så väl att någon skulle säga ”aha , det är ...”. När jag besökte tomten så hade jag med mig penna och block att ev rita av om jag hittade något oväntat och spännande. Just i det här fallet är växten på att ställa där man måste stå på ett mycket obekvämt sätt för att kunna granska den närmare, det blev inget ritande. Som ett tips, den blommar i början av året, det var redan visserligen när jag kom och på samma tomt blommade ett fantastiskt stort bestånd av liljekonvaljer just vid det tillfället. Det blir ingen närmare beskrivning för att kunna spara växten från alla ”samlare”.

Eggebo-torpet lär vara rivet. De roliga där var att fåglar hade byggt boet ovanpå fågelholken. Tyvärr blev min bild av den rätt suddig, för mycket skugga. Tomten var helt trolsk i kvällssol, marken var täckt av gullvivor och vintergröna, bilden kunde ha varit John Bauers, trollen hade inte kommit fram än.

Bland det roligaste som jag har hittat under dessa år har varit aprikosfärgat hallon, riktigt gott var det faktiskt. Och det märkligaste, de extremt håriga krusbären.

Det tristaste att tulpanerna försvann från en ödetomt och att rådhusvinet i Mässingen inte gick att rädda, mina sticklingar hade inte överlevt. Vildvin brukar rota sig mycket lättare.

Av de rapporteringar som jag har skickat har

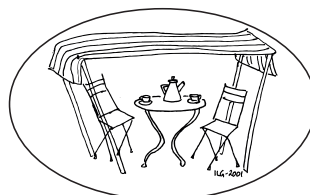
skär liljekonvalj varit intressant, den kanske frågas efter från Alnarp. De hade inte fått tag i sådana som bevisligen skulle vara från före 1940. De samlar på dagliljor, det lär finnas ett 100-tal i Sverige. Man ska se på kronbladens utsida för sortbestämning.

Det som man ofta ser på olika ödetomter är fruktträd och syrenbuskar. De är också värda att rapporteras. Av syrener har jag fått veta att de finns ca 2000 –sorter i världen, vissa av dem finns även i Sverige med flerdubbla kronblad, eller röda kronblad med vita kanter och de är intressanta. Jag kan visa några bilder på dem vid nästa trädgårdsdag i Hembydsgården. Jag kommer att visa de böcker som jag har erhållit från Alnarp till beskådande.

Tänk att det är ännu inte för sent att rädda gamla växter. Eventuell rapportering av en gammal växt ökar ju bara kunskap om den.

Eeva Kaplas

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

Hembydsgårdens SOMMARCAFÉ

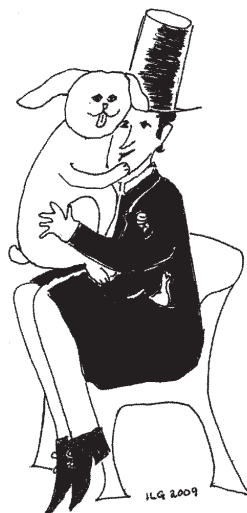
öppet
onsdag och söndag
13.00 - 15.30
29 maj - 21 augusti

Hembydsgården: Hagvägen2/Pukslagargatan

Almqvistaren

Jag har en liten älskvärd mops,
som aldrig äta vill kalops.
Den maten kan han ej fördraga,
men låter stekta kycklingar sig väl behaga.
Det första visar snille, och det andra smak:
så ser jag denna sak.

C J L Almqvist, ur Sesemana

Jubileumstävling

På denna bild gäller det att lista ut vilka personerna runt bordet är.

Vem är mannen längst till vänster med mask för ansiktet och kniv i fickan? Är det en pistol han har lagt på bordet? Och vem sitter bredvid honom i pudrad peruk och knäpper på sin luta? Mannen i den höga hatten är välkänd för Hembygdens läsare. Vad heter han? Som bordsdam har han en kvinna som ser ut som en ur tjänstefolket. Sitter hon inte och läser en bok också. Oartigt, får man säga. Värden själv sitter längst ner vid bordet och vänder ryggen till. Har han en trumpinne i handen och pukan bredvid? Vad heter han?

Alla personerna på teckningen har anknytning till Upplands Väsby. Om du vet vilka de är, så sänd in namnen senast den 10 juni till "Jubileumstävling", Hembygden, Box 40, 194 41 Upplands Väsby.

Priser till de tre först öppnade rätta lösningarna!

Labyrinten på åsen, trefaldighetskällan och sju riddares träsk.

Anteckningar om en Labyrint på åsen öster om Ekebo gårds manbyggnad, Hammarby s:n Upplands Väsby kommun Sthlms län.

Ekebo gård bildades genom avstyckning från Smedby by Hammarby s:n omkring 1912. Gården liksom den intilliggande åsen är nu helt utplånade.

I samband med hemvärnsövningar år 1940 på åsen vid Ekebo (den s.k. Brunkebergsåsen, som löper genom Hammarby s:n från norr till söder) berättade hemvärnsmannen/trädgårdsmästaren Erik Wilhelm Brusell (född 1887 och bosatt i Upplands Väsby sedan 1903-5) för undertecknad att det på åsens högsta punkt ca. 110 meter öster om Ekebo funnits en labyrint bestående av slingrande stenrader. Labyrinten hade förstörts genom att materialet använts till uppförandet av ett gränsröse med postament av travad sten krönt av en rest sten. Där labyrinten hade legat hade åskrönet en plan, något oval yta orienterad norr-söder, måtten uppskattade till ca. 30x60 meter. Det av labyrintens stenmaterial uppförda gränsröset låg på den plana ytans södra del. Gränsröset är inlagt på gravfältskartan.

Gränsröset kommer att i följande text vara utgångspunkt för avståndsmått.

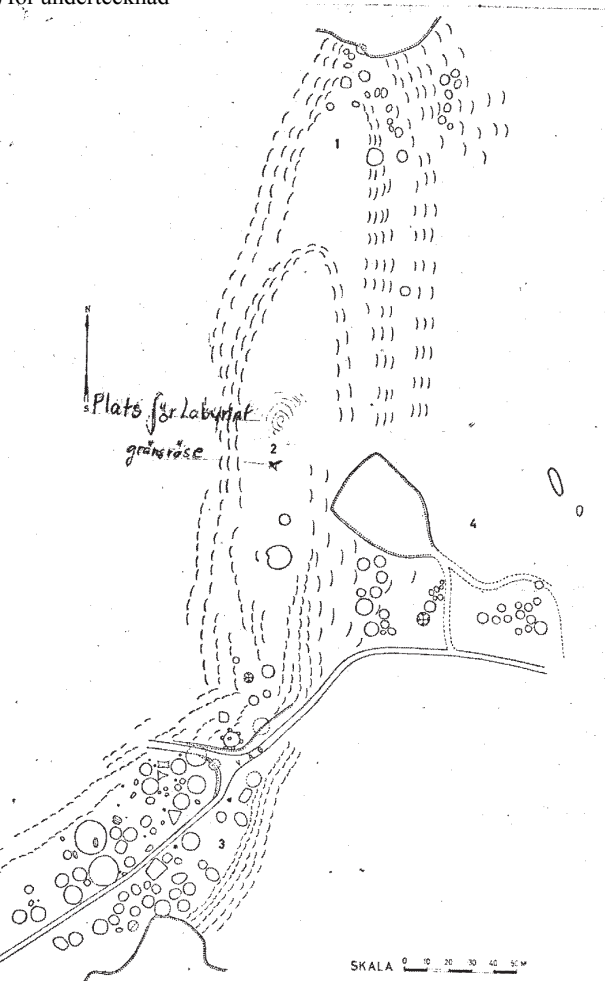
Ca. 75 meter söder om gränsröset började ett stort gravfält. Närmaste anläggning var ett röse ca. 12 meter diameter och 1,25 meter högt. Det gav fynd från sen vikingatid. Ca. 25 meter söder om detta var en grav i form av ett solhjul och ytterligare 15 meter mot söder en domarring av ovanlig konstruktion. På marken låg i cirkel 6 st. dösar bestående

av tre intill varandra på marken (i ring) liggande block och ovanpå dessa ett fjärde. I domarringens mitt fanns rester av en sjunde dö.

Graven daterades till 500-talet e.Kr.

Längre in i gravfältet intill ett jordfast block hittades en holkyxa av brons. Den stod i marken med eggen uppåt.

Ytterligare en grav av typen solhjul och möjligen en grav av typen som idag kallas tarandgrav undersöktes 1953. De låg på ett lägre parti av

åsen och ca. 100 meter öster om gränsröset vid labyrinten. I tarandgraven hittades en dräktnål av typen Kropfnadel. Gravtyperna brukar hänföras till övergången mellan brons- och järnåldern.

Ca. 80 meter norr om gränsröset fanns på åskronet ett gravfält, skadat av grustäckt. Det undersöktes 1943 av Erik B. Lundberg. Fynden daterades till övergången mellan bronsålder och äldre järnålder. En återstående anläggning av typ röse strax norr om det av Lundberg undersökta gravfältet ca. 350 meter norr om gränsröset, undersöktes 1964 av Lena Thålin. Graven daterades till 600-talet.

Detta var en översikt av fornlämningar i direkt anslutning till eller mycket nära labyrinten.

På Ekebo mark ca. 475 meter väster om manbyggnaden och ca. 400 meter nordöst om Smedby finns ett ej undersökt gravfält med en källa vars avlopp rinner mot norr. Källan har av Smedbys invånare använts som Trefaldighetskälla in i vår tid.

Samtliga till hit i texten behandlade fornlämningar finns eller har funnits på Smedbys mark.

Följer man Brunkebergsåsen ca. 3.150 meter norrut från gränsröset vid Ekebo kommer man till Hammarby kyrka. I fyllningen under prästgården (den ligger mellan kyrkan och sjön Fysingen) påträffades 1955 ett s.k. gravklot av märkligt utseende. Det är ca. 1 meter högt, nederdelen är formad fyrkantig, övre delen klotformad. Klotet är ca. 0,5 meter i diameter. Runt klotets ytterdiameter är 2 parallella linjer inhuggna. Dessa förbinds över klotets topp av 2 par likadeles parallella linjer, som bildar fyra ekrar. Varje eker är ansluten till periferilinjerna med 2 st. korta stödbågar. Exakt lika stenmönstret i solhjulgravarna.

Ca. 200 meter nordväst om kyrkan där åsen stupat brant mot sjön Fysingen har en källa brutit fram ur åsslutningen. Dess vatten rann mot norr ut i sjön. Om denna källa berättade en Hammarbybo född 1870 (han var son till sockenskräddaren Jonasson i Hammarby) att källan var en trefaldighetskälla. Där finns nu ett av kommunens vattenverk.

På åsens högsta del ovanför källan (ca. 60 meter norr om klockstapeln) är en cirkelrund, delvis terrasserad avplaning med en diameter av ca. 25

meter. Vad den haft för funktion vet ingen. Likheten med förhållandena vid Ekebo – Smedby är påfallande: solhjulssymboler – offerkällor – avplaning på åskronet och gravfält. (På åsens västra sluttning nedanför den runda terrasseringen börjar Hammarbys gravfält).

Vi flyttar oss tillbaka till gränsröset vid Ekebo. Ca. 700 meter öster om röset på en låg åsbit i den s.k. Tolanskogen finns ett stort gravfält. Begränsade utgrävningar har gjorts där år 1953 och 1960. De sparsamma fynden, närmast bitar av keramik, pekar på yngre bronsålder liksom fyndet av en ovanligt stor kaka av hartz, som 0-14 daterats till 500 f. Kr.

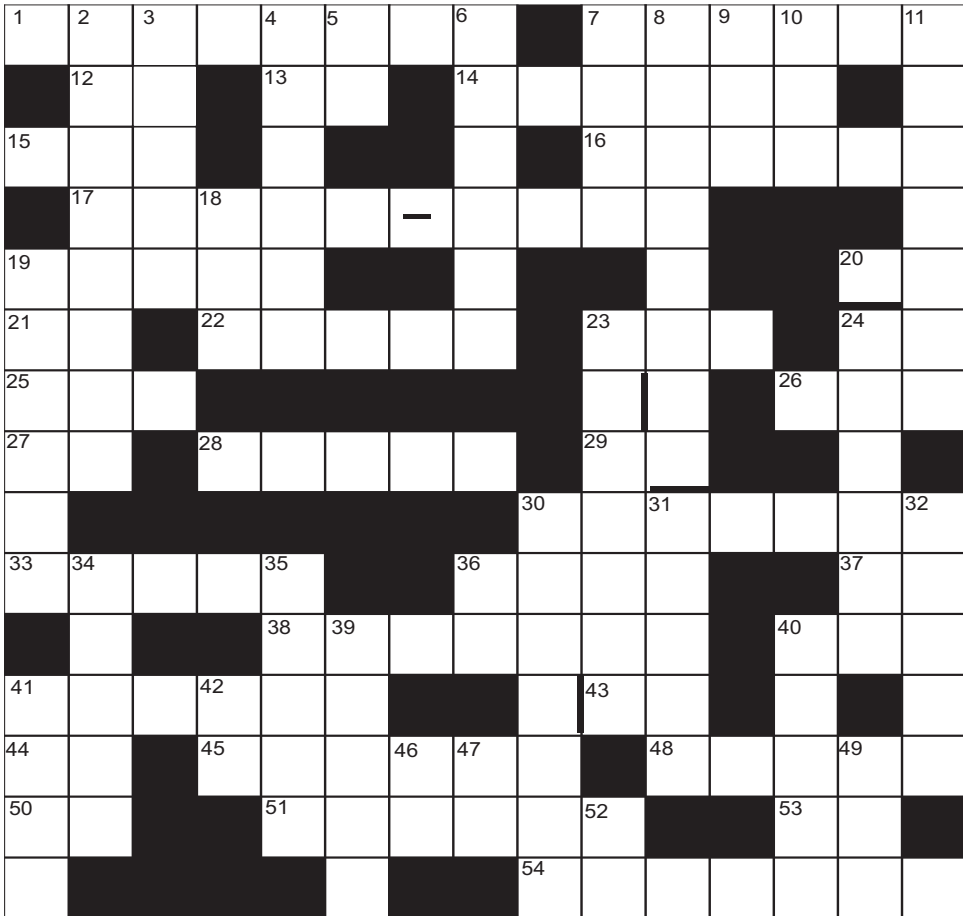
Hartzkakan påträffades i en härdgrop som fanns inom en oval stenkrets med måtten 9 x 13,5 meter. (Sammanlagt fanns det 17 härdgropar inne i den ovala anläggningen). Stenkretsen hade en meterbred öppning åt väster. Stenarna närmast öppningens sidor var av påfallande rak och långsträckt form. Ca. 60 meter söder om stensättningen påträffades vid vägarbete en vackert formad flintskrapa och ett 50-tal meter norr om stensättningen hittade lekande pojkar en holkyxa av brons lika den som påträffades i gravfältet vid labyrinten.

På åsen ca. 850 meter syd-sydväst om gränsröset undersöktes 11 gravar år 1955. De gav inga daterbara fynd, men deras karaktär pekade på övergångstiden brons-järnålder. På åsens västra sluttning invid det undersökta området finns kvar ett större gravfält med resta stenar. I gravfältets södra kant är en åsgrop kallad Sju riddares träsk. Namnet kommer av en tradition som berättar att sju riddare skulle omkommit där vid sökande efter en skatt som skall vara nedsänkt i kärret. Traditionen kan tyda på att åsgropen är en forntida offertjäm. Åsgropen och gravfälten ligger på Smedby mark.

Jag har tagit med ovan gjorda beskrivningar av fornlämningar av yngre bronsålderskaraktär från områden kring platsen för labyrinten för att bestyrka Brusells uppgift om labyrintens existens.

Skrivet av Hugo Sabel 1976

Korsord 2-2011

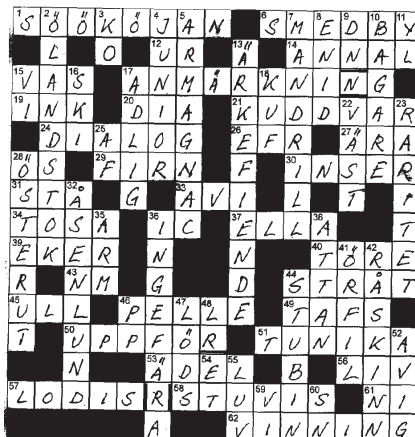

Konstruktör: Lennart Hedlund.
 Lösningen insändes senast den 10 juni till: Hembygden, Box 40,

194 21 Upplands Väsby.
 Märk kuvertet "KORSORD"

Vinnare: Korsord 1-2011

Ulla-Britt Löfgren
 Jöran Johansson
 Marita Andersson

Lösning till korsord 1-2011

Vågrätt

1. Mördades 41 e. Kr.
7. Så kan man knäppa
12. Slarvigt nej
13. Gör mycket gott
14. Cykelmärke
15. Tidigare dotterbolag till SJ
16. Sägs vara bästa försvar
17. Svensk superstjärna på 1800-talet
19. Han med fontänen
20. Såvida
21. Kanske
22. Han med svarta lappen över vänster öga
23. Vill man känna sig
24. Utan tryckår
25. Bristvara?
26. Förkortad löjtnant
27. Romerskt bronsmynt
28. Varje Läkeroltablett är märkt med A, som står för ..
29. Tennessee
30. Där försvann stormakten Sverige
33. Tidigare gård, som gett namn åt Väsbyväg
36. Har dagens flickor ej lärt sig?
37. Är bra att ha i magen?
38. Tidigare känd Runbybo
40. Mjölksprodukt
41. Sådana miner finns
43. Korsordsvaruhuset
44. Iridium
45. Argbigga
48. Tror
50. Kan man ta det med
51. Kämpigt
53. Takmaterial
54. Välskänd bank

Lodrätt

2. Sardell
3. Tunna
4. Sveriges första vandrarhem startade där 1933
5. Great Britain
6. Skildrade ofta arbetarmiljöer
7. Vaken
8. Frukt eller kinesisk ämbetsman
9. Samlar agrarer
10. Sibirisk flod
11. Ogillas av mången hemvändande utlands resenär
18. Skymf
19. Gjorde vi tidigare i Väsbyån
23. Bränsle till Optimusprodukter
24. Välskänd kortväxt Väsbybo (hörs på smeknamnet)
30. Konditorivara
31. Dåligt kort
32. Finns 600 arter av
34. Kommunalt badställe
35. Står det kanske på glödlampan?
36. Neptunium
39. Är bäst?
40. D:o vågrätt i pluralis
41. Dryck, och fanns tidigare en Kalle i Väsby
42. Står för serveringen på SJ
46. Tidigare kvällstidning
47. Förkortad veckodag
49. Hudiksvallsfyr
52. Terbium

Upplands Väsby Hembygdsförening
Box 40, 19421 Upplands Väsby
Hembygdsgårdens adress:
Hagvägen 2/Pukslagargatan

HYR LOKAL MED ATMOSFÄR!

Upplands Väsby Hembygdsförening erbjuder Nedre Runbys LADUGÅRD till konferenser, årsmöten, kurser, fester, dop, minnesstunder.

Hyresansvarig ska vara i $\geq$ 30 år

LADUGÅRDEN är en handikappvänlig lokal med plats för max 50 personer. Tillgång till kök med utrustning för enklare tillagning av förtäring.

LADUGÅRDEN ligger på bekvämt avstånd från pendeltågstationen i Upplands Väsby. Det finns en stor bilparkering i anslutning till pendeltågen och närhet till Ladugården. Buss 562 från pendeltågsstationens västra sida (Runbysidan) med hållplats 150 meter från Ladugården.

Uthyrningsvårdinnor:

Ingegerd Peterson 08 - 590 347 76

Siv Rydén 08 - 590 333 46

Telefontid mån-fre 9.00 - 16.00

Foto: Leif Welander

Upplands Väsby Hembygdsförening

Box 40 194 21 Upplands Väsby

ANSÖKAN OM MEDLEMSSKAP

Datum

SÖKANDE

Förnamn	Efternamn	Född år
Address		
Postnummer	Postadress	
Telefon	Mobil	
E-mailadress		

MEDSÖKANDE (ev)

Förnamn	Efternamn (om annat än ovanstående)	Född år
---------	-------------------------------------	---------

YRKESERFARENHET/ INTRESSEN

Främst sådant som du bedömer kan vara av intresse inom föreningens verksamhetsområdet.	
--	--

Upplands Väsby Hembygdsförening
Box 40, 194 21 Upplands Väsby
Hembygdsgården: Hagvägen 2 / Pukslagargatan
Telefon 08-590 826 40
Plusgirokonto 29 81 91-8
Årsavgift 125:-

STYRELSE 2011-2012

	Telefon
Kjerstin Björkman, ordförande	590 320 82
Klas Lundkvist, vice ordförande	590 936 81
Inger Nyström, kassör	590 820 93
Barbro Kvist, ledamot	590 917 21
Susanne Bergman ledamot	590 858 84
Kurt Norlin	590 338 38

ERSÄTTARE

Barbro Fredriksson	590 339 86
Bo Torpare	590 894 44
Gunilla André	590 338 34
Gun-Britt Welander	590 843 19
Roland Storm	590 763 64
Kjell Ehrnholm	590 343 62

MEDLEMSBLADET HEMBYGDEN

Inga Engdahl, ansvarig utgivare	590 300 20
Inga Lisa Gustafsson	590 336 42

REVISORER ORDINARIE

Lars Eklund
Göran Sandberg

ERSÄTTARE

Eva Michal
Anette Ehrnholm

UTHYRNING AV LADUGÅRDEN

Ingegerd Peterson	590 347 76
Siv Rydén	590 333 46

Valberedning

Vanja Edwinson, Kerstin Kéry, Leif Welander
Sammankallande Vanja Edwinson tfn 590 344 66

www.upplandsvasbyhembygdsforening.se